

ipsi genus illius mortis horrebant : sed melius intelligitur de his, de quibus suis persecutoribus superius loquebatur : « Traditus sum, inquit, et non egrediebar. » Utrum quia foris erant Discipuli ejus¹, quando ipse intus judicabatur : an potius : « Non egrediebar, » altius dictum debemus accipere, id est, in interioribus meis latebam, non ostendebam quis essem, non propalabar, non manifestabar? Et ideo sequitur : « Oculi mei infirmati sunt ab » inopia². » Nam quos ejus oculos intellecturi sumus? Si exteriores in carne in qua patiebatur positos, non eos in ejus passione legimus infirmatos ab inopia, id est, tanquam fame, ut assolet, languisse. Post cenam quippe suam traditus, et eodem die crucifixus est. Si interiores, quomodo infirmati sunt ab inopia, cum in eis esset lux indeficiens? Sed nimirum oculos suos dixit membra, quæ in suo corpore, cui caput est ipse, clariora et eminentiora et præcipua diligebat. De quo corpore Apostolus loquens, et de nostro corpore similitudinem adhibens, ait : « Si » totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, » ubi odoratus? si fuissent omnia unum membrum, ubi » corpus? Nunc autem multa membra, unum autem corpus. Non potest dicere oculus manibus : Opus vobis » non habeo. Et si dixerit manus : Quia non sum oculus, » non sum de corpore : num ideo non est de corpore? » Quid autem his verbis vellet intelligi, evidentius expressit dicens : « Vos autem estis corpus Christi et membra³. » Quapropter et illi oculi, id est, sancti Apostoli, quibus non revelaverat caro et sanguis, sed Pater ejus qui in cælis est, ut Petrus diceret : « Tu es Christus Filius Dei vivi⁴, » videntes eum tradi, ac tanta perpeti mala ; quoniam non eum videbant qualem volebant, quia non egrediebatur,

¹ Math. xxvi, 56. — ² Psal. lxxxvii, 10. — ³ I Cor. xii, 12-27. —
— ⁴ Matth. xvi, 16, 17.

id est, non manifestabatur in virtute et potentia sua, sed in suis interioribus occultus, omnia quasi superatus atque impotens perferebat : « Infirmati sunt ab inopia, » velut subtracto sibi cibo suo, lumine suo.

IX. « Et clamavi, inquit, ad te, Domine. » Hoc quidem et apertissime fecit, cum penderet in ligno. Sed quod sequitur : « Tota die expandi manus meas ad te, » quomodo oporteat accipi, merito quæritur. Si enim in eo quod ait : « Expandi manus meas, » crucis patibulum intellexerimus : quomodo intellecturi sumus, « Tota die? » Numquid tota die pependit in ligno, cum et nox ad totum diem pertineat? Si autem hoc loco diem voluit intelligi, qui præter noctem dies appellari solet ; etiam talis diei, quando crucifixus est, jam pars prima et non parva transierat. Si autem diem pro tempore positum velimus accipere, (maxime quia hoc nomen genere fœminino posuit, quod in latino eloquio non nisi tempus significare solet : quamvis in græco non ita sit, semper quippe in ea lingua dies fœminino genere dicitur, et ideo nostros sic interpretari puto,) arctius quæstio colligabitur. Quomodo enim toto tempore, si nec saltem uno toto die manus extendit in cruce? Porro si totum pro parte accipiendum esse dicamus, quia isto genere locutionis uti etiam sancta Scriptura consuevit, non mihi occurrit exemplum, totum pro parte etiam tunc posse accipi, quando ipsum verbum additur et dicitur totum. Nam et in eo quod dixit Dominus in Evangelio : « Sic erit et Filius hominis in corde terræ tribus » diebus et tribus noctibus¹ : » ideo totum pro parte non insolenter accipitur, quia non ait : Totis tribus diebus et totis tribus noctibus. Unus quippe medius fuit totus dies, duorum autem partes, primi ultima, ultimi prima. Si autem non crucem suam in hac prophetia Psalmi signifi-

¹ Matth. xii, 40.

cavit his verbis, sed orationem, quam eum ex forma servi fuisse Deo Patri, Evangelio teste, didicimus, ubi eum et longe ante passionem, et sub die passionis, et in ipsa cruce orasse meminimus; nusquam hoc eum toto die fecisse legimus. Proinde convenienter per extensas manus tota die continuationem honorum operum intelligere possumus, a quorum nunquam intentione cessavit.

X. Sed quia solis prædestinatis ad æternam salutem, non autem omnibus hominibus, nec ipsis inter quos facta sunt, ejus bona opera profuerunt: ideo consequenter adjecit: « Numquid mortuis facies mirabilia? » Hoc enim si de his dictum putaverimus, quorum caro exanimis facta est; magna mirabilia facta sunt mortuis, cum quidam eorum etiam revixerunt²; et quod Dominus penetravit inferna, atque inde mortis victor ascendit, magnum mortuis miraculum factum est. Significat ergo isto verbo quo ait: « Numquid mortuis facies mirabilia, » homines corde ita mortuos, ut eos ad vitam fidei tanta Christi mirabilia non moverent. Neque enim propterea dixit non eis fieri mirabilia, quia non ea vident; sed quia non eis prosunt. Nam sicut hic ait: « Tota die » expandi manus meas ad te: » quia omnia opera sua non nisi ad voluntatem referat Patris, sæpissime contestans ideo se venisse, ut voluntatem Patris impleret³: ita quia eadem opera etiam infidelis populus vidit, alius Prophetæ dicit: « Tota die expandi manus meas ad populum » non credentem, et contradicentem⁴. » Ipsi sunt mortui, quibus non sunt facta mirabilia; non quod ea non viderunt, sed quod per ea non revixerunt. Quod autem sequitur: « Aut medici exsuscitabunt, et confitebuntur » tibi? » Id est, quia non a medicis exsuscitabuntur ho-

¹ Psal. LXXXVII, 11. — ² Matth. XXVII, 52. — ³ Joan. VI, 38. — ⁴ Isai. LXV, 2.

mines, ut confiteantur tibi. In hebræo quidem aliter se habere firmatur: non enim medici, sed gigantes esse perhibentur. Verum Septuaginta interpretes, quorum auctoritas tanta est, ut non immerito propter mirabilem consonantiam divino Spiritu interpretati esse credantur, de vocis similitudine, qua in hebræa lingua gigantes et medici pene eodem modo sonant, et exigua differentia distinguuntur, non errore, sed potius occasione, quomodo isto loco accipiendi essent gigantes, significare voluerunt. Si enim superbos gigantum nomine insinuos intelligamus, de quibus dicit Apostolus: « Ubi sapiens? ubi scriba? » ubi conquisitor hujus sæculi¹? » non fuit incongruum eosdem medicos nuncupari, velut per artem sapientiæ suæ promittentes animarum salutem. Contra quos dicitur: « Domini est salus². » Si autem in bono acceperimus gigantes, quia et de ipso Domino dictum est: « Exultavit » ut gigas ad currendam viam³: » quod ita sit gigas gigantum, magnorum scilicet et fortissimorum, qui in ejus Ecclesia spiritali robore excellunt; sicuti est mons montium, quia de illo scriptum est: « Erit in novissimis temporibus manifestus mons Domini, paratus in cacumine » montium⁴: » sicut etiam sanctus sanctorum: non est absurdum ut iidem ipsi magni et fortes etiam medici vocentur. Unde dicit apostolus Paulus: « Si quo modo æmulari » potero carnem meam, ut salvos faciam aliquos ex illis⁵. » Sed etiam tales medici, quamvis non de suo curent, quia nec medici corporis curant de suo: tamen quantumlibet per fidele ministerium opitulentur saluti, viventes curare possunt, non mortuos excitare: de quibus dictum est: « Numquid mortuis facies mirabilia? » Nimis enim occulta Dei gratia est, quia hominum mentes quodam modo reviv-

¹ 1 Cor. I, 20. — ² Psal. XXXI, 9. — ³ Id. XVIII, 6. — ⁴ Isai. II, 2. — ⁵ Rom. XI, 14.

viscunt, ut possint a quibuslibet ejus ministris præcepta sanitatis audire. Quam gratiam commendat in Evangelio dicens: « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit » me, traxerit eum. » Et paulo post apertius hoc ipsum repetens, ait: « Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt: sed sunt quidam ex vobis qui non » credunt. » Deinde interponit Evangelista: « Sciebat » enim ab initio Jesus qui essent credentes, et quis traditurus eum esset. » Et secutus atque ipsius Domini verba conjungens, ait: « Et dicebat: Propterea, dixi vobis, » quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a » Patre meo¹. » Supra dixerat: « Sed sunt quidam ex » vobis qui non credunt: » et tanquam hujus rei causam exponens: « Propterea dixi, inquit, vobis, quia nemo » potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo: » ut ostenderet etiam ipsam fidem qua credit, et ex morte sui cordis anima reviviscit, dari nobis a Deo. Quantumlibet ergo excellentes verbi prædicatores, et veritatis etiam per miracula suasores, tanquam magni medici, agant cum hominibus; si mortui sunt et tua gratia non revixerunt: « Numquid mortuis facies mirabilia, aut me » dici exsuscitabunt, et hi quos exsuscitabunt confitebuntur tibi? » Hæc enim confessio indicat vivos: non sicut alibi scriptum est: « A mortuo, velut qui non sit, » perit confessio². »

XI. « Numquid enarrabit quis in sepulcro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditione³? » Subauditur quod supra dictum est, ut etiam iste versus ita se habeat, ac si dictum sit: Numquid enarrabit quis veritatem tuam in perditione? Misericordiam quippe et veritatem amat Scriptura conjungere, maxime in Psalmis. Quod vero ait: « In perditione, » alio verbo repetivit quod

¹ Joan. vi, 44, 64-66. — ² Eccli. xvii, 26. — ³ Psal. lxxxvii, 12.

supra dixerat: « In sepulcro. » Sic autem dictum est: « In sepulcro: » ut intelligantur ii qui sunt in sepulcro, qui et superius significati sunt nomine mortuorum, ubi ait: Numquid mortuis facies mirabilia? Animæ namque mortuæ corpus sepulcrum est. Unde Dominus in Evangelio talibus dicit: « Similes estis sepulcris dealhatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus » vero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia: » sic et vos a foris quidem paretis hominibus justis; intus » autem pleni estis hypocrisi, et iniquitate¹. »

XII. « Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia » tua, et justitia tua in terra oblita²? » Quod est, « In tenebris; » hoc est, « In terra oblita. » Infideles enim significantur nomine tenebrarum. Hinc dicit Apostolus: « Fuistis enim aliquando tenebræ³. » Sic et terra oblita, homo est qui oblitus est Deum. Potest namque anima infidelis usque ad tantas tenebras pervenire, ut dicat stultus in corde suo: « Non est Deus⁴. » Totus ergo iste sensus ita continuatur atque contextitur: « Clamavi ad te, Domine, » inter passiones meas; tota die expandi manus meas ad te: » id est, non destiti ad te glorificandum extendere opera mea. Cur ergo in me impij sæviunt, nisi quia mortuis non facies mirabilia? Id est, non eis commoventur ad fidem, nec medici eos exsuscitabunt, ut confiteantur tibi, in quibus occulta gratia tua non operatur, qua trahantur ut credant: quia nemo venit ad me, nisi quem tu attraxeris. « Nam quis enarrabit in sepulcro misericordiam tuam, » id est, animæ mortuæ, cujus mors⁵ jacet sub corporis pondere? « Et veritatem tuam in perditione, » hoc est, in tali morte nihil horum valenti credere atque sentire? Numquid enim in tenebris hujus mortis, hoc est, in ho-

¹ Matth. xxiii, 27, 28. — ² Psal. lxxxvii, 13. — ³ Ephes. v, 8. — ⁴ Psal. xiii, 1. — ⁵ Forte latet. — ⁶ Joan. vi, 44.

mine qui te obliviscendo vitæ lumen amisit : « Tua mira-
» bilia et justitia cognoscentur? »

XIII. Occurrebat autem quæstio, quisnam sit usus istorum mortuorum; quid ex his agat Deus ad utilitatem corporis Christi, quod est Ecclesia: ut in eis demonstratur, quæ sit Dei gratia in prædestinatis, qui secundum propositum vocati sunt. Unde ipsum corpus in alio Psalmo dicit: « Deus meus, misericordia ejus præveniet me: » « Deus meus demonstrabit mihi in inimicis meis¹. » Ergo et hic sequitur, ac dicit: « Et ego ad te, Domine, clamavi². » In quibus verbis jam intelligendus est Dominus Christus ex voce corporis sui loqui, id est, Ecclesiæ. Quid est enim: « Et ego: » nisi quia fuimus et nos aliquando natura filii iræ, sicut et cæteri³? Sed, « Ad te clamavi, » ut salvus essem. Quis enim me discernit ab aliis filiis iræ, cum Apostolum audiam ingratos terribiliter increpantem ac dicentem: « Quis enim te discernit? Quid autem habes, » quod non accepisti? Si autem et accepisti, quid gloriaris » quasi non acceperis⁴? » Domini est salus⁵. Gigas autem in multitudine virtutis suæ non erit salvus⁶: sed, sicut scriptum est: « Qui invocaverit nomen Domini, salvus » erit⁷. Quomodo autem invocabunt, in quem non crederunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? aut quomodo prædicabunt, si non mittantur⁸? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes eorum qui annuntiant pacem, qui annuntiant bona⁹. » Ipsi sunt medici curantes a latronibus sauciatum; sed Dominus eum perduxit ad stabulum¹⁰: quia ipsi sunt etiam operantes in agro dominico: « Nec tamen qui plantat est aliquid, aut qui

¹ Psal. LIX, 11, 12. — ² Id. LXXXVII, 14. — ³ Ephes. II, 3. — ⁴ I Cor. IV, 7. — ⁵ Psal. III, 9. — ⁶ Id. XXXII, 16. — ⁷ Joël. II, 32. — ⁸ Rom. X, 13-15. — ⁹ Isai. LIII, 7. — ¹⁰ Luc. X, 34.

» rigat, sed qui incrementum dat Deus¹. » Ideo et ego ad Dominum clamavi: hoc est, Dominum ut salvus essem invocavi. Quomodo autem invocarem, nisi crederem? quomodo crederem, nisi audirem? Sed ut audita crederem, ipse me attraxit: quia in occulto a morte cordis non quilibet medici, sed ipse excitavit. Nam multi audierunt, quia « In omnem terram exiit sonus eorum, et in fines » orbis terræ verba eorum²: » sed non omnium est fides³: » Et novit Dominus qui sunt ejus⁴. » Ac per hoc, nec credere potuissem, nisi me Dei misericordia prævenisset⁵; et quia mortuos suscitavit, et « Vocat ea quæ non sunt, » tanquam quæ sunt, » me in occultis vocando et suscitando, et trahendo, a tenebris eduxisset, et ad lumen fidei perduxisset. Ideo sequitur: « Et mane oratio mea præveniet te. » Jam mane, posteaquam nox infidelitatis et tenebræ transierunt. Quod mane ut mihi esset, misericordia quidem tua prævenit me: sed quia restat illa clarificatio, ubi illuminabuntur occulta tenebrarum, et manifestabuntur cogitationes cordis, et laus erit unicuique a te⁶; nunc in ista vita, in ista peregrinatione, in hac luce fidei, quæ in comparatione tenebrarum infidelium jam dies est, sed in comparatione diei ubi videbimus faciem ad faciem, adhuc nox est, adhuc « Oratio mea præveniet te. »

XIV. Ut autem ista fervescat et exerceatur oratio, quod nobis quantum expediat, nullis, ut opinor, verbis explicari potest; differtur bonum quod in æternum dabitur, et mala transitura crebrescunt. Ideo sequitur: « Ut quid, » Domine, repulisti orationem meam⁷? » Hoc et in illis verbis dictum est: » Deus, Deus meus, respice in me, ut quid me dereliquisti⁸? » Causa cognoscenda proposita

¹ I Cor. III, 7. — ² Psal. XVII, 5. — ³ 2 Thess. III, 2. — ⁴ 2 Tim. II, 19. — ⁵ I Cor. I, 28. — ⁶ Id. IV, 9. — ⁷ Psal. LXXXVII, 15. — ⁸ Id. XXI, 2.

est, non tanquam sine causa hoc faceret Dei culpata sapientia : ita et hic : « Ut quid, Domine, repulisti orationem meam? » Hujus tamen rei causa si diligenter advertatur, jam superius indicata est. Ad hoc enim oratio sanctorum dilatione tanti beneficii et tribulationum adversitate quasi repellitur, ut tanquam ignis flatu repercussus inflammetur ardentius.

XV. Exequitur itaque breviter etiam tribulationes corporis Christi. Neque enim in solo capite factæ sunt, cum et Saulo dictum sit, « Quid me persequeris? » Et ipse jam Paulus tanquam electum membrum in eodem corpore positus dicat, « Ut suppleam quæ desunt pressurarum » Christi in carne mea². Ut quid ergo, Domine, repulisti orationem meam, avertis faciem tuam a me? Inops sum ego, et in laboribus a juventute mea; exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. Longe fecisti a me amicum et notos meos a miseria³. Contigerunt et contingunt omnia hæc in membris corporis Christi. Et avertit Deus ab orantibus faciem, non exaudiendo ad id quod volunt, quando sibi nesciunt non expedire quod petunt. Et inops est Ecclesia, cum esurit et sitit peregrina, unde satiatur in patria. Et in laboribus est a juvente sua. Ipsum enim corpus Christi et in alio Psalmo dicit, « Sæpe expugnaverunt me a juventute mea⁴. » Et ad hoc exaltantur etiam in sæculo isto quædam membra ejus, ut in eis sit major humilitas. Et super ipsum corpus, id est, unitatem sanctorum atque fidelium, cui caput est Christus, transeunt iræ Dei, non autem manent : quia non de fideli, sed de infideli dictum est, « Ira Dei

¹ Act. ix, 4. — ² Coloss. 1, 24. — ³ Psal. lxxxvii, 16-19. — ⁴ Id. cxxxviii, 1.

» manet super eum¹. » Et terrores Dei conturbant infirmitatem fidelium : quia omne quod accidere potest, etiamsi non accidat, prudenter timetur. Et aliquando terrores ipsi ita conturbant animum cogitantis circumpendentibus malis, ut sicut aqua undique circumfluere videantur et simul circumdare metuentem. Et quia Ecclesiæ in hoc mundo peregrinanti ista non desunt, dum modo in his, modo in illis membris ejus usquequaque contingunt; ideo dixit, « Tota die, » continuationem significans temporis, donec finiatur hoc sæculum. Et sæpe amici et noti periclitantes secundum sæculum, sanctos formidine deserunt. De quibus dicit Apostolus, « Omnes me reliquerunt, non illis imputetur². » Sed ut quid hæc omnia, nisi ut oratio hujus sancti corporis mane, id est, post noctem infidelitatis in luce fidei præveniat Deum, donec veniat salus illa, in cujus nondum re, sed jam spe salvi facti sumus, eamque cum patientia fideliter expectamus³? Ubi nec repellet Dominus orationem nostram quoniam tunc nihil erit petendum, sed quidquid recte petitum est, obtinendum : nec faciem suam avertet a nobis, quoniam videbimus eum sicuti est⁴ : nec inopes erimus, quia copia nostra ipse Deus erit omnia in omnibus⁵ : nec laborabimus, quia nulla remanebit infirmitas : nec exaltati humiliabimur et conturbabimur, quia nulla ibi erit adversitas : nec iram Dei vel transeuntem sustinebimus, quia in ejus benignitate manente manebimus : nec terrores ejus nos conturbabunt, quia promissa reddita nos beatunt : nec territus longe fiet a nobis notus et amicus, tibi nullus erit qui timeatur inimicus.

¹ Joan. iii, 36. — ² 2 Tim. iv, 16. — ³ Rom. viii, 24, 25. — ⁴ 1 Joan. iii, 2. — ⁵ 1 Cor. v, 28.